

KEREITI YA

3

TATAISO YA
TITJHERE

Platinum

Dikhoudu le Diroboto

Maskew Miller Learning
10 Freedom Way, Milnerton, Cape Town, 7441

© Maskew Miller Learning (Pty) Ltd 2022

Ditokelo tsohle di sirelleditswe. Ha ho karolo ya kgatiso ena e ka hatsiwa, ya bolokwa mokgweng oo e ka hlahiswa hape ho ona, kapa ya phatlalatswa sebopehong sefe kapa sefe, ka tsela efe kapa efe (elektroniki, ka motjhine, ka kgatiso kapa ka mokgwa o mong o sele) ntle le ho re ho fumanwe pele tumello e ngots-weng fatshe ya monga ditokelo tse sirelleditsweng.

Ho kopa tumello ya ho hlahisa hape kapa ho fetola karolo efe feela ya phatlalatsa ena, ka kopo e fanele le sehlopha sa Ditokelo le Ditumellano ho 021 532 6000 kapa o ka romela emeli ho rights@mmml.co.za. Ho tlaheha tlolo ya molao, ka kopo romella emele ho copyright@mmml.co.za

E hatsitswe la 1 ka 2025

ISBN 978-1-834-95326-7
ePDF ISBN 978-1-834-99109-2

Mophatlalatsi Whitley Makhari
Mohlophisi ya tshwereng Georgia Mehl
Moralo wa bokantle ba buka ka MML Visual Design
Moralo wa buka ka MML Visual Design
Botaki ka AJ Erasmus, Angela Bowring, Illana Dillon, LT Design, Alex, Courtney Smith, Natalie Phillips,
MML Visual Design
Tlhophiso ya mongolo ka Design wave, Straive, MML Visual Design
E hatsitswe ke

Diteboho

Bangodi le mohatise ba leboha tshebediso ya tsheboho ho tswa ho:

Shutterstock

p.11a, Krakenimages.com; p.11b, Riccardo Marzulli; p.11c, Gelpi; p.49c, perfect photographer 8699; p.88a, MidoSemsem; p.124a, Jevanto Productions; p.124b, TinoFotografie; p.124c, FotoKina; p.124d Domenichini Giuliano

Tafole ya dikateng

Titjhere e ratehang	vii
1. Bohlokwa ba Khoutu le Roboto:	viii
2. Dikhoudu le Diroboto Mokgahlelo wa Motheo	viii
3. O ka sebedisa Letoto lena jwang	ix
4. Dikarolo tsa Tataiso ya Titjhere	xii
5. Tjhebokakaretso	xiii
6. Bokgoni bo totobetseng	xv
7. Ho Kopanya Dikhoudu le Diroboto Mokgahlelo wa Motheo	xvii
8. Kabo ya Nako	xvii
9. Phapang, Teka-Tekano le Kenyetso	xviii
10. Ho theha Phapang le moralo e bontshang kenyetsetso le phapang	xx

Tafole ya dikahare

11. Mokgwa wa ho ruta.....	xxii
12. Mokgwa wa ho ruta Dikhoudu le Diroboto	xxiii
13. Tsamaiso e atlehileng ya thuto	xxiv
14. Tsamaiso ya Phaposi.....	xxvi
15. Ho sebedisa Tlwaelo ya ho ithuta ka Boiqapelo le	xxvii
16. Sebaka se seng	xxviii
17. Ho Tshehetsa Mekgwa e fapaneng ya ho ithuta	xxviii
18. Bophelo bo botle ba matijhe	xxix
19. Tekanyetso	xxx
20. Khoutu e leka-ga	xxxii
21. Moralo a sisintsweng wa ho ruta:.....	xxxii
22. Mabitlo a matijhere.....	xli
23. Maano a Kenogare a sisintsweng.....	xlii

Tafole ya dikahare

Kotara ya 1

Ke tsamaya ka tsela efe?	1
Tsohle di mabapi le nna	5
Ha re take	9
Maikutlo ke eng?	11
Mokotla wa ka wa thuso ya pele	14
Dikgetho tse nepahetseng	18
Ha re etse koloi	21
Mohlala wa ka wa dijithale	24
Ditokelo tsa ka le ditokelo tsa hao	29
Ke na le boikarabelo joang?	33

Kotara ya 2

Eja dikahare tse kang le phepo	37
Ke na le ho kgetha	40
Diprotheini le dihlahiswa tse lokileng tsa lebese	44
Dipokonyana tse ratehang	48
É bolela eng?	51
Bothata ke bofe?	54
Nka mehato e latelang	58
Disaekela tsa bophelo	62
Lokisa bothata ba ditshila	66
Sebedisa hape Resaekela, Fokotsa	70

Kotara ya 3

Batho ba re thusang	74
Ho porinta dipaterone	78
Ho lwantsha tshilafalo	82
Ho etsa sejana sa mashe wa pampiri	88
Ho khouda ka Braille	90
Ho kgabisa sejana sa hao	95
Kamoo theknoloji e fetohileng kateng	98
Diroboto sepakapakeng	101
Sepakapakeng se ka ntle	104
Ho hlahloba tsamaiso ya letsatsi	108

Kotara ya 4

Dihlahiswa le ditshebetso	111
Diroboto mosetsi	115
Diroboto di	119
Ho	122
Ho	126
Ho	130
Ho khouda – puo ya rona ya sephiri.....	133
Theknoloji e re thusang.....	137
Diphoofolo tse re thusang.....	140
Dinotshi tse ntle tse maphathaphathe.....	144
Tekanyetso: Re lekanya bokgoni bo etsehang ka diruburiki	148

Titjhere e Ratehang

Ha o ntse o kena ka phaposing ya hao ya borutelo letsatsi le leng le le leng, ha o kene feela sebakeng se tletseng dideske le dibuka tsa thuto. O kena sebakeng seo bokamoso bo tla boptjwa, mme menyetla e tla hlaha. O na le matla a makatsang a ho kgothatsa, ho tataisa le ho hodisa baetapele ba kamoso, baqapi le baetsi ba diphetoho. Ka ho arolelana tjantjello ya hao, o etsa ho fetang ho ruta feela, o jala peo ya mosa, sebete, tlhompfo, le botle pelong e nngwe le e nngwe e nngwe.

Rea utlwisisa hore ha ho bonolo kamehla. Mathata a ho ruta, ha ho bonolo dibakeng tse haellwang ke disebediswa, ka dinako tse ding o tloka ho ikutha le ho boima. Empa bothata bo bong le bo bong boo o tobanang le boemo o etsa phapang ya sebele. O bontsha baithuti ba hao hore bokgoni ba bona le boemo moedi le hore baa bonwa, ba nkwa e le ba bohlokwa, mme ba kgona ho finyella boholo.

Ke ka lebaka leo disebediswa tsa rona tsa ho ruta a bang bang ho o tshehetsa. E qapilwe le ho nahana ka Setatemente sa Leano la Marikhulamo le Tekanyetso CAPS, se tsepamisitse maikutlo ho kenyeletsang boemo le ho theheng tikoloho ya ho ithuta moo moithuti e mong lee mong ka iponang a emetswe. Ditshwantsho, dipale, le dithuto di bontsha ho fapana ha boemo a sebaka sa rona, ho thusa moithuti e mong le e mong ho ikutha e le seemo sa phaposi ya hao ya borutelo.

Mme ha rea lebala ka wena. Bophelo bo botle ba hao bo bohlokwa jwalo ka katleho ya baithuti ba hao. Fela, mmelelitse disebediswa tsa ho itlhokomela ho o boloka o le mafolofolo o hile o tseise hantle hobane rea tseba hore ha o ikutha hantle, phaposi ya hao ya borutelo e a atleha. Thabo ya hao ha e ame thuto ya hao feela empa hape le ditshwantsho tseo o di ahang le baithuti ba hao, ba shebileng ho wena bakeng sa tsepamiso kgothatso.

Ha Afrika Borena e tsvela pele ho hatela pele ka Molao wa Dihlomathiso tsa Molao wa Afrika Motheo (BELA), o saennweng hore e be molao ka 2024, maiketsetse a ho theha tsamaiso ya thuto e nang le tekatekano le e kenyeletsang e nngwe e nngwe ho feta. Karolo ya hao morerong ona e bohlokwa, mme ho utlwisisa CAPS le BELA ka bobedi ho netefatsa hore phaposi ya hao ya borutelo ke sebaka seo ho sona baithuti ba itokiseditseng katleho. O na le matla bakeng sa phetoho e ntle, mme tshutshumetso eo o e etsang ka phaposing ya hao e kgolo ho feta kamoo o ka e bonang. Hao ntse o ruta, tseba hore ha o tataise baithuti ba hao feela; o bopa bokamoso ba setjhaba sa rona, naha ya rona le lefatshe.

Re a le leboha ka tsohle tseo le di etsang

1. Bohlokwa ba Khoutu le Roboto:

Tjhe! Re tobane le thuto e ntjha ka ho felletseng—e bonahalang e tshosa lee sithabetsa! Ho ngola Dikhoudu? Re nahana ka motho e mong a itshwareleditseng khomphitheng, a ntse a hlahloba boitsebiso bo ka utlwisiswang feela ke ba kgethilweng. Diroboto? Seo se utlwahala eka ke ntho e hlahang filiming ya mahlale e iqapetsweng! Na ha rea lokela ho ema diemo tse mashome a mahlano here diroboto di nke lefatshe? Na diroboto ha se tsoa o ramahlale le bo-rasepakapaka feela? Ke hobaneng ha see se lokele ho ba rona ho rona jwaloka matijhere?

Ditaba tse monate ke tsena: ho ngola dikhoudu ha se ntho e tsweng kantle jwalo ka ha ho bonahala. Hae le hantle, haesale re etsa jwalo ka ntle telele. Le hoja re tla hloka ho ithuta dintho tse ntjha ho ruta baithuti e rona ka katleho, eo ke karolo ya thabo!

Re phela lefatsheng leo ho lona tswelo-pele e phelakileng ya theknoloji eke keng ya latolwa. E dula e fetoha, mme re tlameha ho fetoha haufi le yona. Hobaneng? Hobane re lokisetsa baithuti ba rona bohlamoso boo ba tlang ho bo rua.

Letotong lena, re tla o tataisa lefatsheng le tsejweng la dikhoudu le diroboto ka ho sebedisa dikhoudu tse sa hlokelwang motlakaseng.

Matijhere ka tlwaelo a ne a tletlele hodima diboto, tjhoko, le dikarete ka phaposing ya borutelo. Empa ka nako ya ho amohela diphetoho le ho neha baithuti ba rona ka bohlamoso ba tla bo hloka mehleng ena ya dijithale!

2. Dikhoudu le Diroboto Mokgahlelong wa Motheo

Rea o amohela ho Dikhoudu le Diroboto Kereiting ya 1! Letoto lena le na le Buka ya Morutwana e Buka ya Titjhere e kgothalletsang thuto e atlehang ya Dikhoudu le Diroboto Kereiting ya 1. Dikhoudu le Diroboto tsa Kereiti ya 1 di ngotswe ho latela dikhoudu tsa Setatamente sa Kharikhulamo le Leano la Tekanyetso (CAPS). Kahoo, ho sebedisa letoto lena, o ka kgodiseha hore ditaba tsa kharikhulamo di kenyelleditswe ka botlalo.

Dikhoudu le Diroboto di ntlafaditswe ka ho ikgetha hore di tsamaelane le CAPS ya Dikhoudu le Diroboto ka mekgwa e latelang.

3. O ka sebedisa Letoto lena jwang

3.1 Dikarolo tsa Buka ya Morutwana

- Buka ya Morutwana e na le mokotaba o iphetang o tsamaisanang le mesebetsi ya beke le beke, e bopa boiphihlelo bo momahaneng le bo hohelang ba ho ithuta.
- Beke e nngwe le e nngwe e fana ka ketsahalo e ntjha e qholotane baithuti ho sebedisa tsebo ya bona maemong a tshebetso.
- Karolo ya “Ha re Qaleng” e sebetsa e le qalo ya ho hlalosa tsebo ya pele ya baithuti le ho hokahanya ka kotloloho le ditaba tseo ba qalobang ho ithuta.
- Qetellong ya beke e nngwe le e nngwe, karolo ya “Ho qala” e fa baithuti monyetla wa ho nahanisisa ka mosebetsi wa bona, ho kgothalletsa mokgwa o nahanwang wa ho ithuta. Kopa baithuti ho tseba se seng sa difahleho tse nne dibukeng tsa bona kapa ba bontshe monwana o le mong ho isa ho e mene ho lekanya boikitlaetso ba bona ketsahalong ena.
- Ho ekeletsa moo, ho na le karolo ya “Lentswe le Letjha” e reretsweng ho hlalosa mantswe a sa tlwalehang a fumanwang dithutong, ho thusa baithuti ho atolosa pokello ya bona ya mantswe ka tsela e utlwahalang.

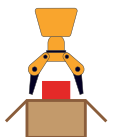
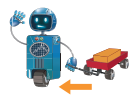

Matshwao: Ho pholletsa le tsebo e na le matshwao a kenyelleditsweng ho

bontsha mofuta wa thuto le mesebetsi e etsahalang.

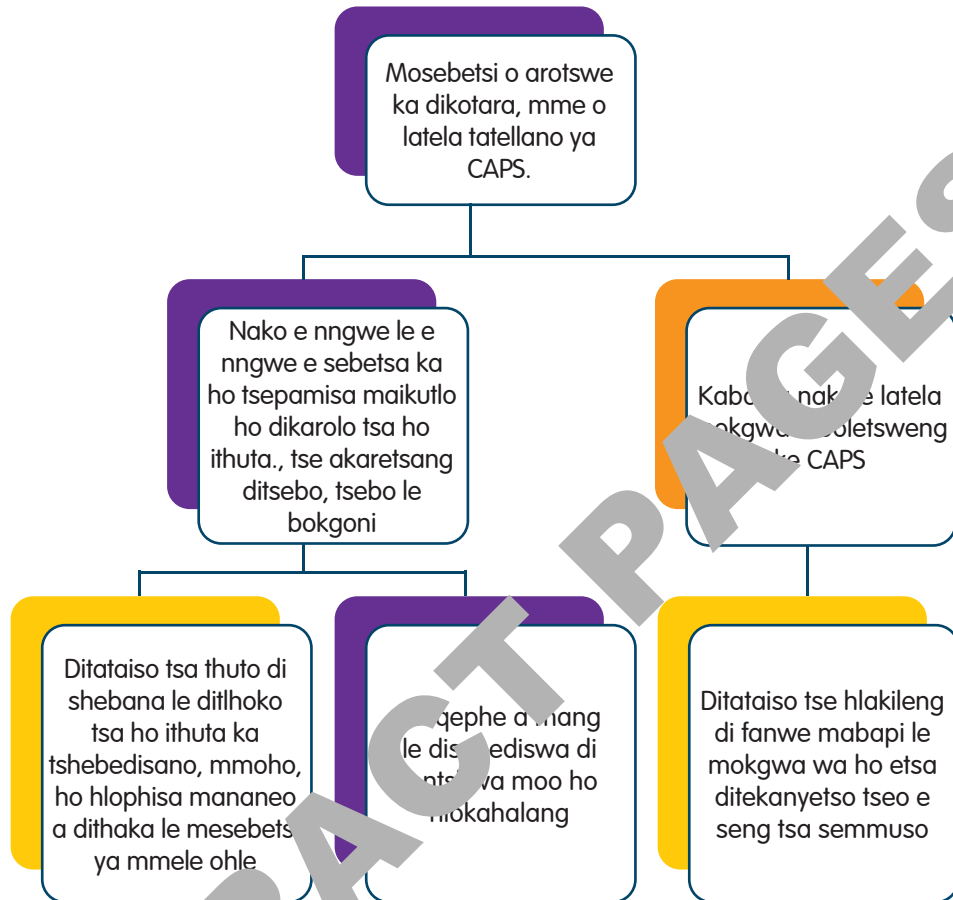
	Mananeo a Dithaka: nako ya ho sebetsa le motswalle
	Ho lthuta ka Kopanelo: nako ya ho sebetsa le le sehlopha
	E Sebetsang: nako ya ho sebedisa matshoho a ka le buko ka
	HoTaka: nako ya ho taka le ho ngola
	Ho Bua: nako ya ho bua ka dintho
	Ho Nahana: nako ya ho sebedisa booko le monahano
	Ho tsamaisa mmele: nako ya ho tsamaisa mmele

3.3. Dikarete tsa Dikhoudu

Karete ya Khoutu	letshwao	Thlaloso (ketso)	Karete ya Khoutu	letshwao	Thlaloso (ketso)
		Tsamaya mohato o le mong o ya pele.			Pheta ketso ka makgetlo a mahlano.
		tsamaya mohato o le mong o ya hodimo.			
		tsamaya mohato o le mong o ya fatshe.		Sotha	Letshwao la lunthe o bolella hore o phete ka ho tseletellanang.
		tsamaya mohato o le mong ka ho le letshehadi.		Hlokomela	Letshwao la kgefutso o bolella hore o tselele me metsotswana e mmedi.
		tsamaya mohato o le mong ka ho le letona .		Modumo	Letshwao la modumo le o bolella hore 10 mamel modumo.
		Thinyetsa ka ho le letshehadi.		Tantsha	Letshwao la ho tantsha le o bolella hore o etse motsamao o le mong wa ho tantsha.
		thinyetsa ka ho le letona.			Letshwao la ho bua le o bolella hore o bua lentswe.
	Ha/haeba	Haeba (ho), (ho) e etse sena (ketso).		Fetoha	Letshwao la ho hetla le o bolella hore o hetle hang. (Etsa phetoho e felletseng).
		Sekamisa mmele wa hao ho ya pele.		Taka	Letshwao la ho taka le o bolella hore o take.
		Sekamisa mmele wa hao ho ya morao.		Opa	Letshwao la ho opa le re opa diatla hang.
		ekamisa mmele wa hao ho ya ho letshehadi.			Letshwao la ho phahamisa seatla sa menwana e mehlano le o bolella hore o phahamise seatla sa hao sa menwana e mehlano.

Karete ya Khoutu	Iletshwao	Thlaloso (ketso)	Karete ya Khoutu	Iletshwao	Thlaloso (ketso)
		Sekamisa mmele wa hao ho ya ho le letona.		Latela	Letshwao la ho latela le o bolella hore o latele.
	Thonaka	Nka ntho.		Sututsa	Letshwao la ho sututsa le o bolella hore o sututsa.
	Beha	Beha ntho fatshe		Hula	Letshwao la ho hula le o hule.
		Letshwao la ho qala le o bontsha moo sebaka sa ho qala se leng eng.		Eya	Letshwao la ho phahamisa monwana o mo enya le sebediswa ho re eya.
	Tsamaya	Letshwao la ho tsamaya le o bontsha nako ho tsamaya.		Che	Letshwao la ho shebisa monwana o mo tenya fatshe le sebediswa ho re tije
	Ema	Letshwao la ho emisa o mo tenya fatshe ho ya emisa.		Nahana	Letshwao la ho nahana le o bolella hore o: <ul style="list-style-type: none"> • Nahane ka ho hong. • O iqapele (mohopolo); • O etse moralo
		Pheta ketso ka makgetlo a mabedi.		Tlola	Letshwao la ho tlola le re o tlole hang.
		Pheta ketso ka makgetlo a mararo.		Tlolela	Letshwao la ho tlolela hodimo le o bolella hore o tlole hodima ntho e itseng.
		Pheta ketso ka makgetlo a mane.			

4. Dikarolo tsa Tataiso ya Titjhere

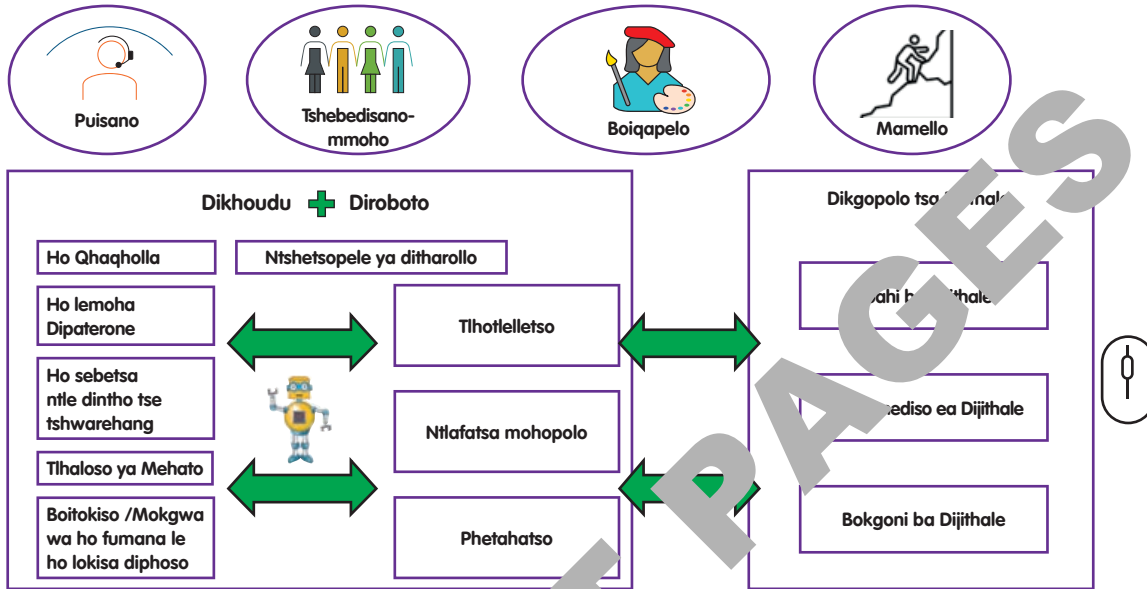

5. Tjhebok'kareiso

5.1 Na Ho Dikoudu le Diroboto ke eng?

- Dikoudu le Diroboto di kopanya melawana ya mananeo le moralo wa diroboto kaho le tshebetso.
- Dikgopolo tsa mananeo, mekgwa, le maikutlo di a sebediswa ho laola diroboto ho etsa mesebetsi e itseng.
- E kenyelletsa dikgopolo tsa dijithale tse bolelang mehopolo, melao-motheo, le ditshebetso tse fapaneng tse amanang le mahlale a dijithale le tshebediso ya tsona.

- Kharikhulamo ya Dikhoudu le Diroboto e ipapisitse le ditshiya tse latelang, jwalo ka ha ho bontshitswe setshwantshong se ka tlase:

Kharikhulamo ya Dikhoudu le Diroboto e ipapisitse le dikgopolo tse latelang:

- **Dikhoudu** ke mokgwa wa ho hlophisa ditaelo tseo Kompoko e ka di utlwisisang le ho di latela. Ke kopoliso e ntle e boletlang dikhomphyutha hore na di etse eng, mohato ka mohato ho di etsa hore di etse mesebetsi e fapaneng.
- **Diroboto** di tsebanya mahlale le boenjineri ho etsa metjhini e kgonang ho bona tikoloho ya bona, ho etsa diqeto, le ho etsa mesebetsi e ikemetseng. E fa bathuti monyetla wa ho ithuta, ho etsa diteko le ho iketsetsa meralo ya bona. Diroboto di shebane haholo le popo, tshebetso le tshebediso ya diroboto.
- **Dikgopolo tsa dijithale** di kenyelletsa mefuta e mengata e fapaneng ya ditsebo le kutlwisiso tse thusang bathuti ho sebedisa thekenoloji ka kotleho le ka boikarabelo.

5.2 Maikemisetso a Kgethehileng:

- Ntshetsapele tsebo ya ho rarolla mathata ka ho nahana ka komporo.
- Ntlafatsa monahano wa moralo ho theha ditharollo tsa boiqapelo le tse shebaneng le batho.
- Eba karolo ya moloko wa batho ba nahanang ka boiqapelo ba sebedisang khoutu, diroboto, le bokgoni ba dijithale ho hlahisa mehopolo.
- Kgothalletsa boiqapelo, monahano o tebileng, tshebedisano mabonahano, mabonahano, le boiqapelo.
- Etsa ka boikarabelo le ka katleho lefatsheng la dijithale.
- Utlwisisa hore na theknoloji e ama setjhaba jwang.
- Aha boitshepo ba ho sebetsana le mathata ka mokgwa o ntlafalitseng ho nahana le wa moralo.

6. Bokgoni bo totobetseng

6.1 Monahano wa Komporo

- Monahano wa komporo ke mokgwa wa ho rarolla mathata le ho arala mathata a rahaneng ka dikomporo tse nyenyane, tse laolehang.
- E thusa baithuti ho ntlafatsa manane a bona a ho rarolla mathata a dikhoudu le diroboto. Tsebo ena e ntlafalitsa ya sebediswa ho rarolla mathata a letsatsi le letsatsi.
- Ke mokgwa wa ho nahana ka sehlopha sa bokgoni bo sebedisang mekgwa ya ho rarolla mathata le ho phetha mesebetsi ka katleho.
- Monahano wa komporo o thusa batho ho fumana ditharollo tseo batho le dikomporo ba ka di utlwisang.
- Monahano wa komporo ha se wa mahlale a komporo feela; eo ka sebediswa ka mofapheng a fapaneng le maemo a letsatsi le letsatsi, ho thusa batho ka mofapheng ho nahana ka mokgwa o utlwalang le ka mokgwa o hlophisitsweng.

E kenyelletsa dikarolo tse latelang:

 <p>Ho sebetsa ka dintho tse sa tshwareheng: Ho tsepamisa maikutlo tlhahisoleseding ya bohlokwa le e nepahetseng le ho iphanyetsa tlhahisoleseding e seng ya bohlokwa le e sa lokelang.</p>	 <p>Ho Qhaqholla: Ho rarolla bothata bo tshwanang ka ho bo arola dikarolo tse nyane tse laolehang.</p>
 <p>Temoho ya Paterone: Ho kgetholla ho tshwana le ho se tshwane. Ho lemoha mekgwa e tshwanang mathateng a mang ho o thusa ho rarolla bothata bo botjha.</p>	 <p>Tlhaloso ya Mehato: Ho hlalosa tatellano e nepahetseng ya mehato kapa ditaelo tsa ho etsa mosebedisi.</p>

Ho diroboto, baithuti ba sebedisa monahano wa komporo ho rala, ho aha le ho hlophisa roboto. Tshebetso ya roboto e nontsha kamoo ba sebedisitseng monahano ona hantle ha ba ntse ba leka le ho lokisa khoudu ya bona.

6.2 Ho Nahana ka Moralo

- **Ho nahana ka moralo** Monahano wa moralo o tsepamisitse maikutlo ho batho mme o kgona ho tsa boqapi.

E latela mehato emera tse latelang:

- **Ho nahana ka moralo** Monahano wa moralo ke mokgwa wa ho rarolla mathata a mang a mang boqapi le sebopeho mme o tsepamisitse maikutlo kutlwisisong le ho rarolla mathata.

Se latelang, se hlalosa mokgwa wa moralo:

- ho utlwisisa hore na mosebedisi ke mang ka hara moelelo o itseng.
- **Kutlwelo-bohloko:** ho utlwisisa hore na mosebedisi ke mang sebakeng se itseng.
- **Hlalosa:** ho qaqisa ditlhoko tsa basebedisi, ho kenyeletswa bokgoni ba bona, dipheo, le melao- motheo ya mantlha.

- **Ho etsa setshwantsho ka kelellong:** e kenyelletsa ho theha mehopolo le tharollo ka mekgwa e fapaneng.
- **Mohlala:** e kenyelletsa ho theha tharollo e le nngwe kapa ho feta ho rarolla bothata.
- **Teko:** ho lekola katleho ya tharollo.

7. Ho Kopanya Dikhoudu le Diroboto Mokahlelong wa Motheo

<p>Tthaloso ya Mehato Bohlaheng ba ho bala le ho ngola, tatellano le ho akaretsa di bapala karolo ya bohlokwa Dipalong, ho qhaqholla mathata a rarahaneeng ka mehato e menenyane, e bonolo ke tsela ya bohlokwa ya ho rarolla mathata</p>	<p>Bothlokwa bo imametseng Ho saense ya komporo le dipalo, ho arola mesebetsi ka dikarolo tse nyenyane laolehang ho etsa hore ho bonolo ho sebensana le ho rarolla</p>	<p>Monahano ya ho laola Ho laola dikhoudu, etsa qeto ya hore na sehlopha sa ditaelo se sebensa jwang lenaneong Dipalong, monahano wa boithuto o bolela ho sebedisa kelello le ho leka mekgwa e fapaneng ho rarolla mathata</p>
<p>Ho Khouta le puo ya tlhaho Mokgwa wa ho ithuta ho khouta hangata o bapiswa le ho ithuta puo e ntjha</p>	<p>Moralo Morala le diroboto tsa moralo ho hokana le dikarolo tse nyenyane monono bo laqapelwang le ho kopanya dikarolo tsa Tsebo ho tsa Bophelo</p>	<p>Dikgopolo tsa Dijithale Dikarolo tse kang ditlamorao tsa theknoloji le ho ba moahi wa dijithale di amana le Tsebo ho tsa Bophelo (Bophelo bo bottle ba motho le phedisano)</p>

8. Kabonyana

Ho latela Sebitumente sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso (CAPS), Khoutu le Diroboto o abetswe hora e le nngwe saekeleng ya matsatsi a mahlano bakeng sa Kereiti ya R ho isa ho ya 2, le dihora tse pedi saekeleng ya matsatsi a mahlano bakeng sa Kereiti ya 3.

Tafole e latelang e fana ka kabo ya nako ka kotara bakeng sa Kereiti ya 1:

Kereiti 1 = % ka beke	Kotara ya 1	Kotara ya 2	Kotara ya 3	Kotara ya 4
Temoho ya Paterone	15	15	15	15
Tlhaloso ya Mehato le Dikhoudu	50	50	50	50
Diroboto	30	30	30	
Dikgopolo tsa Dijithale	5	5	5	
Kakaretso	Dibeke tse 10	Dibeke tse 10	Dibeke tse 10	Dibeke tse 10

9. Phapang, Teka-Tekano le Kenyellets

Letlapa la 1 Mefuta ya mefuta

Sehlopha sa Phapang	Tlhaloso	Kakaretso bukeng
1. Phapang ya Setso le Morabe	Sena se tshusa ho emela mehlala le mongolo se rapaneng sa setso le morabe, ho netefatsa hore baithuti ba pepeseha ho pono e meelletseng, meetlo e fapaneng.	Re kenyelletse baphetwa, bangodi le batho ba nalane ho tswa ditsong tse fapaneng. Dipale le mehlala di kenyelletsa phapang ya meetlo, tlwaelo le dipuo. Sena se thusa baithuti ho ananela borui ba setso le ho nyahamisa maikutlo a fapaneng ka ho fana ka maikutlo a leka-lekaneng mabapi le ditaba tsa nalane le tsa sekwale-jwale.
2. Phapang ya Bong	Phapang ya bong e bua ka boemedi ba bong bohle mme e kenyelletsa dipuisano mabapi le karolo ya bong, boitsebahatso boo e seng ba bong bo fapaneng, le ho hloka botsitso ha bong.	O tla hlokomela kemelo e lekanang ya bong bohle ka mongolo, dipapiso le mehlala. Re kenyelletse batho ba seng habedi le ba bong bo sa kgoneng ho hlahella, hammoho le mesebetsi e qholotsang dikarolo tsa moetlo tsa bong. Ka mehlala, bashanyana le banana ba bontshwa ba etsa mesebetsi e sa tshwaneng, ho tloha ka ho thusa ka kitjhineng ho ya ho saense le bonono, ba kgothalletsa tekano ya botona le botshehadi.

<p>3. Phapang Ya Moruo</p>	<p>Sena se kenyelletsa ho emela batho ba tswang maemong a fapaneng a moruo le ho buisana ka ditaba tsa ho se lekane ha moruo.</p>	<p>Re hlahisa baphetwa ba hlahang maemong a fapaneng a moruo wa setjhaba, re totobatsa diphephetso tse kang phihlello ya thuto, tlhokomelo ya bophelo bo botle le disebediswa. Sena se dumella baiithuti ho ikamahanya le mehlala ya nnete le dipuisano tse bontshang maemo a fapaneng a moruo, ho etsa hore dikahare di amane le bohle.</p>
<p>4. Phapang ya puo</p>	<p>Phapang ya dipuo e bolela ho kenyelletsa dipuo tse ngata le ho hlompaha dipuo tse fapaneng tse buuwang ke ditjhaba tse fapaneng.</p>	<p>O tla fumana ditaba tse nang le dipuo tse ngata mme di kgothalletsa baiithuti ho hlompaha maemo a fapaneng. Hape re kenyelletsa mehlala e totobatsang bohlokwa ba ba fetotsang ho toloka, haholo-holo motseng wa leratso la lona, ho lokisetsa baiithuti hore ba kenyelello tsoa maemong ya bona.</p>
<p>5. Phapang ya Boko le Phihlello</p>	<p>Sena se tsepamisitse maikutlo hodima boemedi ba batho ba nang le bokoa le ho rarolla ditshitiso tsa phihlello.</p>	<p>Batho ba nang le bokoa ba kenyelletsa, ho netefatsa ba bang ba bona dipaleng le mesebetsing. Ho buisana ka ditaba tsa phihlello tse kang kotsa mmele, tsa thekenoloji, kapa tsa sefahlepe, mme re sebedisa puo e kenyelelitse maemo a mong. Sena se theha tholoho e a bheleheng ho baiithuti bohle mme se kgothalletsa kutlwelo-bohloko le kutlwisiso.</p>
<p>6. Tsebo ya Bong le Kenyelletso ya bong ya bo fapaneng le (LGBTQ+)</p>	<p>LGBTQ+ e emetse basadi ba ratanang le basadi ba banna ba ratang ho ba basadi, bathe habedi, ba ba fetotseng ba bang ba tswalo, bong ba nana, ba "+", e metse kenyelletso ya tsebo ya bong, boitsebisano ba bong, ho fetisa ba tshwanang ka ho hlaka, ho ba boitsebisano le ba bang ba ratanang le bathe ba bong bo fapaneng, ba, le bathe ba nang le bong bo tshwanang. Lentswe lena le sebediswa ho akaretsa mefuta e mengata e fapaneng ya boitsebisano ba bong, ho kgothalletsa kamohelo le kenyelletso bakeng sa bohle.</p>	<p>Mefuta ya malapa e emetswe ho pholletsa le abuka, e fana ka pono e fapaneng. Re kenyelelitse mehlala le maemo a hlahlobang ditaba le ditokelo tsa LGBTQ+, hammoho le dipuisano tse mabapi le kgethollo, ho thusa baiithuti ho utlwisisa le ho hlompaha mefuta e fapaneng ya tshekamelo ya ho tseba bong.</p>

7. Phapang ya Sedumedi le Semoya	Sena se kenyelletsa ho emela ditumelo tse fapaneng tsa bodumedi le ho kgothalletsa tlhompho ya ditlwaelo tse fapaneng tsa moya.	Dibuka tsa rona di na le ditaba tse tsebisang baiithuti bodumedi bo fapaneng le ditlwaelo tsa moya. Re boetse re kgothalleditse dipuisano tsa ditumelo tse fapaneng ho thusa ho kgothalletsa tlhompho le kutlwisiso ho pholletsa le ditumelo tse fapaneng. Maikutlo a lefatshe a kenyelleditswe hape, ho netefatsa hore ditumelo tsohle di hlomphuwa le ho emelwa ka toka.
8. Phapang ya Dilemo	Phapang ya dilemo e kenyelletsa ho kenyelletsa bathe ba dilemo tse fapaneng le ho buisana ka ditaba tse amanang le botsofadi.	Dibukeng, o tla fumana dibapadi le mohlaba ntle tloha ho bana ba banyenyane ho isa ho mameku. Re hlakisitse bohlokwa ba dikgato tsa meloko, hammoho le ho buisana ka dihlaka tse amanang le ho fihlela mosebetsi o tloha. Sena se thusa baiithuti ho utlwisisa bohlokwa ba dilemo tsohle setjhabeng.
9. Phapang ya Sebaka	Phapang ya dibaka e emela batho le ditaba tse tswang dibakeng tse fapaneng le tikolohong, lefatshe le lehae.	Dibuka tsena di kenyelletsa ditaba tse tswang dibakeng tse fapaneng tse tswang ka bophara, tse sebetsehang le ditaba tsa lefatshe le maemo a lehae boetse ho baithuti. Re boetse re na le mehlala e tse tsebetsehang e tswang dibakeng tsa boropo le tsa mahaeng, e bontshang diphephetso e melemo e ikgethang ya tikoloho ka nngwe.
10. Phapang ya Kelello le Ho Ithuta	Sena se bolela ho sebetsana le mekgwa e fapaneng ho ithuta, bokgoni, le dipapang tsa kelello, jwalo ka phapang ya booko.	Re tloha ho phapang ya temoho le ya ho ithuta ka ho kenya mekgwa e fapaneng ya ho ruta e tsamaisanang le mekgwa e fapaneng ya ho ithuta. Mesebetsi e etseditswe ho fana ka ditlhoko tse ngata tse fapaneng tsa ho ithuta, ho kgothalletsa tikoloho ya ho ithuta e kenyelletsang. Re boetse re kentse ditlhahlobo tse potlakileng tsa pele hore o di nahane.

10. Ho theha Phaposi ya borutelo e bontshang kenyelletso le phapang

10.1. Phapang Ka Phaposing ya Borutelo

Mavota 10: Ho aha tikoloho ya pahaposi ya borutelo e ntle e kenyelletsang

1. Etsa sebaka se sireletsehileng:
Etsa bonnete ba hore phaposi ya hao ya ho borutelo ke sebaka seo ho sona baiithuti ba ikutlwang ba sireletsehile mmeleng, maikutlong le kelellong. Ba kgothalletse ho botsa dipotso, ho labalabela ho tseba, le ho tshehetsana ka ho ithuta dithaka.

2. Beha melao e hlakileng, e nang le tlhompfo:
Etsa hore ho be le tikoloho ya tlhompfo le ho tshepana ka ho beha melao e hlakileng ya phaposi. Ha bohle ba tseba se lebelletsweng, phaposi ya borutelo e fetoha sebaka se setle bakeng sa bohle.
3. Keteka maitshwaro a matle:
Tsepamisa maikutlo hodima boitshwaro bo botle ka ho babatsa baithuti ba neng kapa neng ha ho kgoneha. Ho kgothalletsa se molemo ho tseba ho eketsehileng!
4. Ho sotla kapa bompodi:
Netefatsa hore phaposi ya hao ya borutelo ke sebaka se setle bompodi, moo lentswe la moithuti e mong le e mong le leng boitsofiso mme ba ikutlwa ba ratwa ebile ba kenyelleditswe.
5. Puisano e nang le tlhompfo:
Beha tekanyetso ya ho mamela le ho bua le ho mona ho. Ke motho a le mong feela ya buang ka nako, mme bohle ba mamela ka hloko. E mabapi le mosebetsi wa sehlopha!

mokgwa o sebetsang wa ho matlafatsa tsebo le boetapele.

6. Kgothalletsa ditsheho tse arabelaanwang:
E re baithuti ba tshehe hamma ho nka ba se ke ba tsheha e mong. Ho aha maikutlo a setjhaba ka tsebo e arabelaanwang ho matlafatsa phaposi ya borutelo.
7. Aha dikamano tse sechaba:
Theha dikamano tse matla dipakeng tsa hao le baithuti le bahlokomedi ba bona/batswani. E mong le e mong ya sebetsang mmoho o lebisela diphetong tse ntle ka ho mabisa bakeng sa baithuti ba hao.
8. Amohela mokgwa e fapaneng ya ho ithuta:
E nloka hore moithuti e mong le e mong o na le mokgwa wa hae wa ho ithuta. Tsehetse le ho hodisa diphapang tse.
9. Kgothalletsa ho ithuta le dithaka:
Kgothalletsa baithuti ho ithuta ho ba bang. Sena se aha boitshepo le tshebedisano-mmoho ka phaposing ya hao ya borutelo.
10. Tsebisa thuto ya dithaka:
Thusa baithuti ho ba barupelli ka bobona ka ho ba tataisa thutong ya dithaka. Ke mokgwa o monate le o sebetsang wa ho matlafatsa tsebo le boetapele.

10.2. Keteka Ho Ikgetha ha moithuti e mong le e mong

Ho bohlokwa hore baithuti ba ipone le ho bona le diphapang tsa bona tse fapaneng di bontshwa ka phaposing ya borutelo. Sena se bolela ho bontsha diphapang tse fapaneng tsa ponahalo ya mmele, dipuo, boitsebahatso, ditso, bodumedi, bong, maikutlo fapaneng a bong (ho kenyeletswa LGBTQ+), dilemo le bokgoni ba kelello. Dibuka tsa rona di na le baphetwa ba dimelo tse sa tshwaneng ho bontsha diphihlelo tse tse sa tshwaneng. Re kgetha ka hloko ditshwantsho, mesebetsi ya bonono, le diphapang emelang batho ba fapaneng, tikoloho, le dintho tsa nnete tse etsang Afrika Borwa kantle ho naha.

Re o kgothalletsa ho etsa se tshwanang ka phaposing ya hao. Sebedisa ho pheta dipale ho hlakisa dimelo tse fapaneng, ho bontsha ditshwantsho tsa dintho tse mahaeng le tsa ditoropo, le ho bua ka batho ba nang le bokgoni bo fapaneng ka mmele, bokgoni ba kelello, le boitsebahatso, ho kenyeletswa LGBTQ+. Buietse ka ditumelo tse fapaneng, dilemo, le phapang ya bong, mme le hlahle maemo a fapaneng a moruo ao baithuti ba hao ba ka kopanang le ona. Iphe nako ya ho ruta ka dikamano tsa rona le dinaha tse ding le batho ho pholletsa le Afrika le lefatsheng. Ka ho etsa sena, o thusa moithuti e mong le e mong hore a ikutlwe a bonwa, a ratwa ebile e le karolo ya setjhaba se sehlo sa lefatsheng.

11. Mokgwa wa ho ruta

Kgopolo-taba ya phapano ka mokgwa wa ho ruta wo o tsepemisang maikutlo kamoo baithuti ba lemohang maemo a utlwisisa boiphihlelo ba **mefuta e fapaneng** ya kgopolo e rutwang. Taba ya mantlha ke hore baithuti ba utlwisise mohopolo ka botebo ha ba npeleletswa mehlala e mengata le e seng mehlala e totobatsang phapang le ho tshwana ho teng ka hara thuto e itseng.

Mohopolo wa motheo wa Kgopolo-taba ya **mefuta e fapaneng** ke hore baithuti ba ithuta ba bona ba bona diphapano le ho tshwana ho seo se rutwang. E fana ka maikutlo a hore baithuti ba ke ke ba utlwisisa ntho ka botlalo ntle le haeba ba tshwana ka mekgwa kapa maemo a fapaneng. Ka ho bontsha bobedi hore na mohopolo ke eng le seo e seng sona, baithuti ba ka tsepamisa maikutlo ho seo e hlileng e leng sa bohlokwa.

Ka mantswe a bonolo, **ho ithuta kgopolo hantle, ithute ho hloka ho bona hore na ke diphetoho dife le tse dulang di tshwana**. Sena se ba thusa ho hlokomela dikarolo tsa bohlokwa tsa mohopolo. Jwaloka matitjhere, re ka thusa ka ho bontsha mehlala e fapaneng e totobatsang phapang ena, e leng ho nolofalletsang baithuti ho utlwisisa ka botebo. Dikarolo tsa bohlokwa tsa

Kgopolo-taba ya phapang thutong le thutong di kenyelletsa:

11.1. Tsepamisa Maikutlo ho Dikarolo tsa Bohlokwa: Titjhere o hlwaya ditshwanelo tsa bohlokwa tsa kgopolo le ho hlahisa mefuta e fapaneng e totobatsang dikarolo tseo.

11.2. Mekgwa ya Mefuta e Fapaneng: Titjhere o sebedisa mekgwa e fapaneng ho thusa baithuti ho bona hore na ke eng e fapaneng le e sa fetoheng. Mefuta e fapaneng e kenyelletsa:

- **Kgahlano:** Ho fana ka mehlala e hanyetsanang ho totobatsa fapaneng.
- **Kakaretso:** Ho bontsha mefuta e fapaneng ka hara kgopolo ho utlwisisa tshebediso e phatlalletseng.
- **Karohano:** Ho hlahisa tshobotsi e nngwe le e nngwe ka thoko ho tsepamisa maikutlo bohlokwa ba yona.
- **Ho Kopanya:** Ho kopanya dikarolo tsa bohlokwa ho bona hore na di sebedisana jwang ka hara kgopolo.

11.3. Temoho: Ka ho ba le boiphihlelo ho fapaneng, baithuti ba ka lemoha hore na ke dintlha dife tseo e leng tsa bohlokwa ho hlaolela kutlwisiso e tebileng a kgopolo.

12. Mokgwa oa ho ruta Dikhoudu le Diroboto

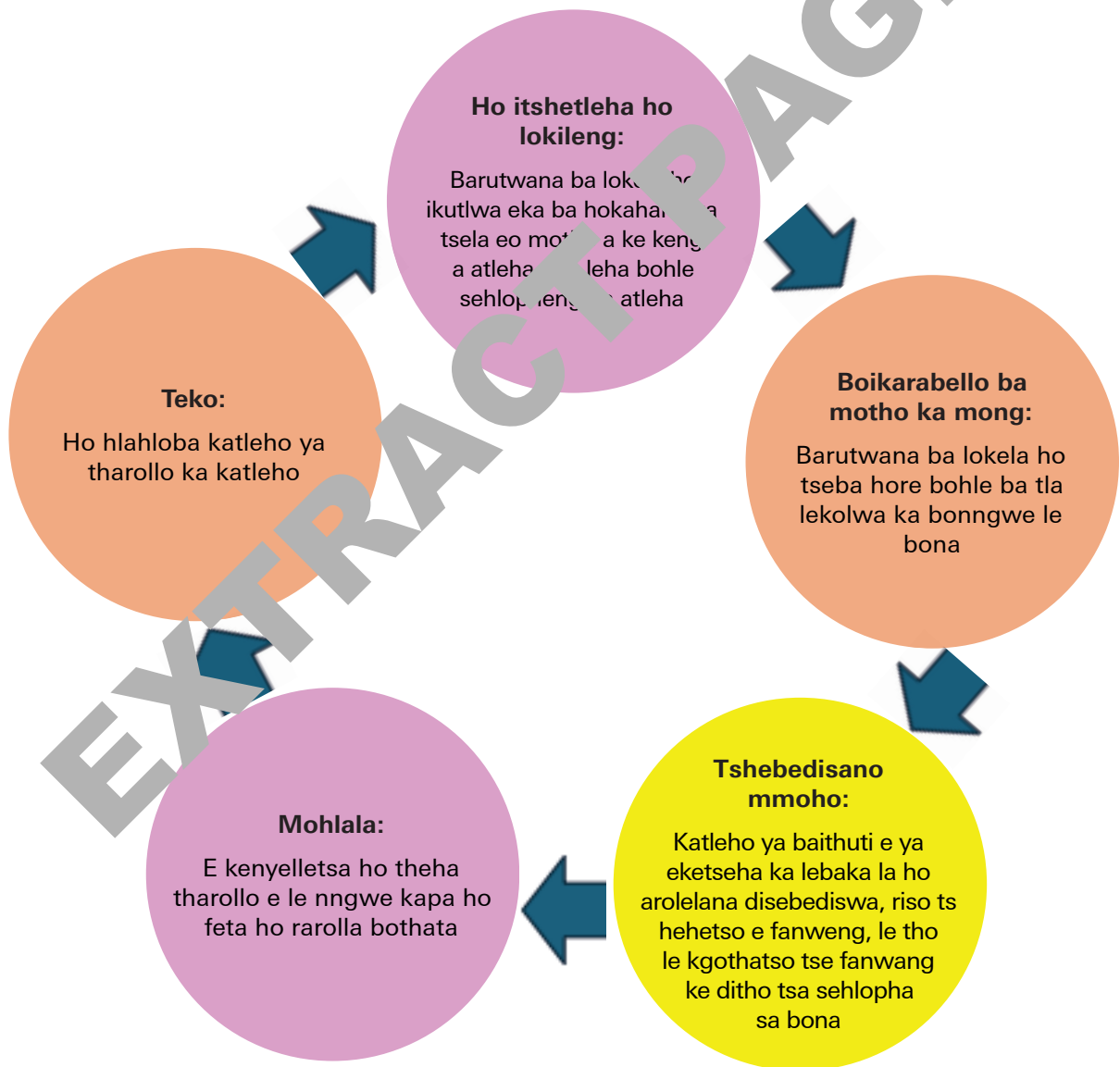
Ho ruta le ho ithuta ho tseba sebedisa leano la ho ithuta le theilweng mathateng, le toboketsa mokgwa oa ho ruta leano, o tsepameng ho baithuti.

Mokgwa oa ho ruta leano le Thehilweng ka Mathata kgahlano le Thuto ya Setso	
<ul style="list-style-type: none">• Barutwana ba sebedisa ka dihlopha ho rarolla mathata a mathata a fapatshe.• Ntlafetsapele o sebetse wa sehlopha, puisano e fapantshe ya ho etsa dipatlisiso.• Matjhelele o ya ho nahana ka botebo le bokgoni ba ho rarolla mathata.	<ul style="list-style-type: none">• Matitjhere a fana ka ditaelo.• Barutwana ba fuwa tlhahisoleseding ntle le boiteko bo boholo ka lehlakoreng la bona.• E itshetlehile ka ho ithuta ka hlooho le ho tshwarella ka hlooho.

12.1. Thuto ya Kopanelo

Ho ithuta ka kopanelo ke mokgwa wa ho ruta moo baithuti ba sebetsang hammoho ka dihlopha tse nyane, ba thusana ho ithuta. Sena se etsa hore ho ithuta ho be monate le ho ba thusa ho ntlafatsa tsebo ya bona.

Mesebetsi ya ho ithuta le dikarolo di hlophiswa le ho hlokomelwa ke titjhane, mme setho se seng le se seng sa sehlopha se okametse katleho ya thuto ya kopanelo. Ho kenya tshebedisong thuto ena ya tshebedisano ka katleho, bangodi ba etellile tsamang pele lebaleng (David Johnson le Rodger Johnson) ba totobatsa ho kenyeletswa ka boomo ha dintlha tse hlano tsa mantlha. (Johnson & Johnson, 2002, p. 506).

12.2. Mananeo a Dithaka

Mananeo ka bobedi ke mokgwa wa ho ruta moo baithuti ba babedi ba sebetsang mmoho ho phetha mosebetsi kapa sepheo se arolelanweng. Mananeo a mabedi a tswa indastering ya mananeo. Boemong ba sekolo, moithuti e mong o tla phethahatsa karolo ya "mokganni", mme moithuti e mong ke "motataisi".

Mokganni = o sebedisa komporo kapa o ngola pampiring.

Motataisi = o sebedisa disebediswa le ho hlahloba mosebetsi wa mokganni.

Letotong lena, mesebetsi e mengata ya marang-rang e tla kenelwa ka moithuti a le mong ya sebetsang e le "ya Khoutang" ya tla hlophisa "roboto" mo butwana e mong o tla nka karolo ya "roboto," ho latela ditaello tsa ya khoutang.

12.3. Tlwaelo ka maikemisetso

Dikhoudu le Diroboto di hloka monahano o tebileng ho tsepamisa maikutlo le ho itlwaetsa kgafetsa. Tlwaelo ena e lokela ho ba e nang le morero, e rerilweng hantle, mme butle-butle e ahe tsebong e teng. Ho tsebetlisa ka maikemisetso ho kenelletsisa ho iphelela sepheo se itseng, ho fumana maikemisetso, le ho etsa boiteko bo matla ba ho ntlafatsa tsebo.

12.4. Mahlale / Saense ya Kharikhulamo

Kharikhulamo e tataisa ka se saense/mahlale a ho ithuta, e hlwayang mawa a molemo ka ho fetisisa ka mahlale a thehilweng bopaking bo ntlafatsang ho boloka nako e telele le ho ntlafatsa dipheo tsa thuto.

Ditaelo tse fapaneng: Lokisetsa dithuto ho fihlela ditlhoko tse fapaneng tsa baithuti ka phaposing.

- Ho bohlokwa ho hopola hore bana bohle ke batho ka bonngwe, mme ha ho kgonehe ho akaretsa kutlwisiso le tsebo ho latela ditso tsohle le semelo. Ho ithuta ke phello ya boiphihlelo. Morutwana e mong le e mong o na le tsebo ya hae e e leng teng e e o tshetlehileng hodima ka maiphihlelo a nako e fetileng; e mong le e mong o ikgethile.
- Ho fumana molemo o moholo ho baithuti ba hao, o hloka ho senya boitshepo. Morutwana ya itshepang ke motho ya bulehetse. Phaphetso le ya itokiseditseng mathata, kahoo o tla utlwisisa mehobolo e ntjha habonolo.
- Ho theha tikoloho e bolokehileng moo baithuti ba ikemisetseng ho ipeha kotsing le ho etsa diphoso ho tlwaelehile ebile ke karolo ya mokgwa wa ho ithuta. Dumella baithuti hore ba atlehe ha ba qala le ho la bona la ho ithuta ditsebo tsa mantlha tse kenyelleditsweng Senev semaneng sa Mophato wa Motheo. Sena se bolela ho qala boemong ba bona, ho fana ka mosebetsi ka dikarolo tse nyane, le ho ba tshehetsa ha ba ntse ba ithuta puo e ntjha le mehobolo ya ho bala le ho ngola.
- DUMELA HO BARUTWANA BA...AO! Morutwana e mong le e mong o tlameha ho tseba hore ho na le motso ya dumelang ho bona, le hore o tla atleha.

15. Ho sebedisa Tswelo ya ho ithuta ka Boiqapelo le Kutlo

Ho kenyelletsa mosebetsi ya boiqapelo ditlwaelong tsa letsatsi le letsatsi tsa phaposi ho ho hohela baithuti le ho ntlafatsa pono ya bona ya tikoloho ya ho ithuta. Ka nako e mmiso, mmiso o sebediswa lefatsheng ka bophara ho theha moya o mofe, ho la qala maikutlo, le ho tshehetsa tswelo-pele ya thuto. Diphuputso di bonahetse mmiso o thusa ho sebedisa le boko, ho bua le ho boloka ho ithuta. Haeba o sebedisa mmiso, etsa bonnete ba hore ha o ame hampe baithuti ba nang le mathata a kutlo kapa a kutlo ka ho kenyelletsa baithuti kgethong ya mmiso ho etsa hore e be boiphihlelo bo kenyeletsang bohle.

Ho sisinyeha le ho bina ho ka kgothatsa baithuti le ho thusa ho boloka nako ka ho pheta-pheta, ho etsa morethetho, le ho ikwetlisa. Diketso tsena di eketsa mekgwa e mengata ya letsatsi le letsatsi le ho etsa hore ho ithuta ho be monate.

16. Sebaka se seng

Ho hlahisa maemo a fapaneng kapa ho fetola maemo a phaposi ya borutelo ho ka kgothalletsa ho ithuta. Ka dinako tse ding ho tshwara dithuto ka ntle kapa ho lokisa sebaka sa phaposi ho ka thusa. Haeba maeto a kante ho sekolo a sa kgonehe, diphetoho tse bonolo tsa phaposi ya borutelo, jwalo ka ho fetola ditulo kapa ho bontsha disebediswa tse ntjha di ka boloka tikoloho e le matla.

Maeto, ha ho kgoneha, a fana ka menyetla ya ho boiphihlelo ba ho ithuta. Kamehla etsa bonnete ba hore o latela ditataiso tsa sekolo sa haholo o tse maeto. Haeba maeto e se kgetho, kopa batswadi kapa setjha sa haholo ya letsoho dinthong tse amanang le dihlooho tse ithutwang ho etsa hore maeto e thabise haholwanyane.

17. Ho Tshehetsa Mekgwa e fapaneng ya ho ithuta

17.1. Lemoha hore baithuti ba fapaneng ba ithuta ka tsela e fapaneng

Rea fumana bohle tlhahisoleseling, re sebetsana ebe re e bontsha ka mekgwa e fapaneng ho latela mekgwa oa rona oa ho ithuta. Hopola hore ka phaposing ea hao ho tla ba le baithuti bao mekgwa oa bona oa ho ithuta o fapaneng le oa hau.

Bua ka mefuta e fapaneng e mekgwa ea ho ithuta ka phaposing. Bana ba bang ba khetha ho bona tlhahisoleseling e ntjha, ha ba bang bona ba ithuta hantle haholo ha ba e utloa.

Ha o ka lebisela tlhahisoleseling ho mekgwa ena e fapaneng ea ho ithuta, o tla kgothalletsa bokgoni ba baithuti, o tla matlafatsa boitshepo ba bona le boikutlo bo botle ka bona.

Kaofela re a tla tlhahisoleseding, re sebetsana le ho hlahisa tlhahisoleseding ka tsela e fapaneng ho itshetlehile ka mekgwa wa rona wa ho ithuta. Hopola hore ka phaposing ya hao ho tla ba le baithuti bao mekgwa wa bona wa ho ithuta e fapaneng le wa hao.

Bua ka mekgwa e fapaneng ya ho ithuta ka diphaposing tsa borutelo. Bana ba bang ba kgetha ho bona boitsebiso bo botjha, ha ba bang bona ba ithuta hamolemo ha ba utlwa ka bona.

Haeba o ka sebetsana le mekgwa ena e fapaneng ya ho ithuta, e tla hodisa bokgoni ba baithuti, e ntlafatse ho boitshepo le ho boitlhompo.

Mekgwa e Fapaneng ya ho Ithuta

Ho utlwahalang/ Ka Dipalo:

- O rata ho etsa diteko, ho bala dintho, ho sebetsa ka dipalo.
- Ho ithuta ka bokgabane ka ho arola, ho hlopa le ho sebetsa ka mekgwa e sa bonahaleng.
- **Mehlala ya mesebetsi:**
- Ho rarolla mathata
- Kgothalletsa baithuti ho etsa diteko
- Ba meme ho o thusa kapa
- Hlophisa disebediswa tsa phaposi

Puong/ Ho Mamela:

- O rata ho bala, ho ngola le ho pheta dipale
- Ho ithuta ka bokgabane ka ho bua, ho utlwa le ho bona mantswe
- **Mehlala ya mesebetsi:**
- Ho fana ka thepa e ngoeng
- Ho Balla baithuti
- Ba kgothalletsa ho o bolella ka pale kapa tseba tseo ba di badile kapa
- Ho bolelana ntho eo ba e ngoseng
- Ba kgobetsa ho etela borari kapa ho etsa tšimiso inthaneteng
- Fana ka dipapadi tsa mantswe

Ho hlophisa:

- O rata ho aha, ho rala le ho bala dintho
- Ho ithuta ka bokgabane ka ho sebetsa ka mebala, diitshwantsho le diitshwantsho
- **Mehlala ya mesebetsi**
- Fana ka mekgwa e meng e bonwang ho fapana le mongolo mohl. dipontsho, diphoustara, dimmapa tsa mehopolo, metako, dikerafo, le diitshwantsho.

18. Bophelele bo botle ba matitjhere

Ho ruta ke mosebetsi o boima haholo ho ditsebi tse ngata. Ha se feela mosebetsi o boima, empa ke diphephetso tse ngata tsa disebediswa, o ka hlahisa dikotsi tse ngata nang e nang le botlokotsebe bo phahameng le morusu. Ka mabaka ana o ka hloka hore o be le ditsamaiso tsa ho itlhokomela, ho theola le ho sebetsa le boiphihlelo le matshwenyeho a bona.

Ho inahana le ho thuisa

Nka metsotso e seng mekae letsatsi ka leng ho phomola ka ho itlwaetsa ho ba le inahana. Boikwetliso ba ho phefumoloha le ho kgutsisa mehopolo ya hao ho ka thusa ho fokotsa kगतello ya maikutlo. Disebediswa tsa mahala tsa ho thuisa di fumaneha ho marangrang mme di ka etswa ka phaposing ya hao nakong ya kgutso.

Aha ditjhaba tse tshehetsanang

Eba setho kapa o thehe sehlopha sa matitjhere bakeng sa tshehetso le baithuti. Ho arolelana maiphihlelo le ba bang ho ka o thusa ho sebitsana le mathata a bathuti le ho fana ka maikutlo a matjha.

Bophelo bo botle

Eba le phepo e nepahetseng, dula o le mahlahlaha e neng e tloko komele lentswe la hao. Ditlwaelo tse bonolo tsa letsatsi le letsatsi tse kang ho o tla o tswa metsi, ho ja dijo tse matlafatsang, le ho ikwetlisa kamehla ho tla boikarabela matla a hao a le hodimo le ho sireletsa bophelo ba hao.

Bophelo ba Kelello le maikutlo

Ho ruta bana ba banyenyane, ba tsofisi le ho ka ba boima maikutlong. Ho bohlokwa ho ba le sebaka se sireletsehileng ka ho ba baka seo o ka buang ka boikarabelo ba hao ho sona le ho sebitsana le bathuti ba kelello ba karolo ya hao.

19. Tekanyetso

Tekanyetso e alama mekgwa e fapaneng e sebediswang ho lekanya tswelopele ya baithuti na dipalolong. Ha se fela diteko—Ke mabapi le ho hlahloba tsela baithuti ba ka utlwang ho dikgopolo le ho sebedisa bokgoni ba bona ka teng. Tekanyetso e tsweleng peya ya baithuti ba mophato wa motheo e thusa ho lekola tswelopele ya baithuti e di metho tsa ho ruta. E o dumella ho lekola mekgwa ya hao le tswelopele ya mekgwa le ho etsa diqeto tse nepahetseng tsa letsatsi le letsatsi tsa thuto. Ditekolo di lokela ho kopanngwa ka tlwaelo mokgweng wa ho ruta le ho ithuta ho sebediswa mekgwa e hohelang, e monate le e kgothatsang ho etsa hore baithuti ba nke karolo ka mafolofolo.

19.1. Tekanyetso ya ho ithuta

Tekanyetso ya ho ithuta ka tlhaho e kenyelleditswe tshebetsong ya hao ya ho ruta, moo mekgwa e monate, e hohelang, le tshehetso e kgothalletsang baithuti ho nka karolo ka mafolofolo. E thusa ho tseba moo baithuti ba hlokang tshehetso e eketsehileng le ho tataisa thuto ya hao ho fihlela ditlhoko tsa bona.

Ela hloko nakong ya mesebetsi
Sheba kamoo baithuti ba atamela mesebetsi le botsa dipotso tse tataisang ho ba tshehetsa.

Menwana ya matsoho hodimo, menwana ya matsoho tlase
Sebedisa sena ka mora thuto e le tlhahlobo e potlakileng ya kutlwisiso ya baithuti.

Boitekolo
Barutwana ba taka sefahleho sa roboto se tsamaellanang le maikutlo a bona mabapi le kamoo ba eketse ketsahalo eo hantle.

Monaano
Barutwana ba nahana ka hlongwe, ba buisana le motswalle, ebe o arolelana le sehlopha ho hlahloba kutlwisiso.

Maikutlo a dithaka
Barutwana ba arolelana mosebetsi le baithuti mmoho le ho fana ka bonolo maikutlo a ahang le ho nahana ka tshebetsong.

Mesebetsi ya Mmele ohle
Monate mosebetsi ho sebedisana mmele o mella ho niokomela bokgoni ka hona jwale.

Ho botsa nakong ya dithuto
Sebedisa dipotso tse bulehileng ho kgothalletsa baithuti ho hlalosa monahano wa bona le ho beha mabaka.

19.2. Tekanyetso e le ho ithuta ho kenyelletsa baithuti

Tekanyetso e le ho ithuta ho kenyelletsa baithuti ho nahanisisa ka tswelopele ya bona, ho ba kgothalletsa ho nka maikarabelo a thuto ya bona. Ka sena, ba hlahloba kutlwisiso ya bona ka mafolofolo, e leng se kgothalletsang thuto e tebileng le ho itseba.

19.3 Tekanyetso ya ho ithuta

Tekanyetso ya ho ithuta e o fa bopaki ba katleho ya moithuti ka nako e itseng, e o thusa ho lekanya kgatelopele ka kakaretso le ho etsa diqeto tse nang le tsebo mabapi le kgatelopele ya bona.

20. Khoutu e lekanyang

KHOUTU E LEKANYANG	TLHALOSO YA BOKGONI	PERESENGE
7	Katleho e babatsehang	80 – 100
6	Katleho e tlotlang	70 – 79
5	Katleho e bohlokwa	60 – 69
4	Katleho e lekaneng	50 – 59
3	Katleho e bohareng	40 – 49
2	Katleho e qalang	30 – 39
1	Ha o a fihlella	0 – 29

21. Moralo o sisintsweng wa ho kopota:

Kereiti ya 3

Kotara ya 1:		
Beke	Sehlooho	Bokgoni
1.	Ke tsamaya ka tsela efe?	C1
		C2
		C3
2.	Tsohle di mabapi le nna	C1
		C2
		C3
		R1
		R2
		D2
3.	Ha re e	D1
		R6
		C3
		D6
4.	Maikutlo ke eng?	C2
		C3
		D3
5.	Lebokose la disebediswa tsa thuso ya pele	C3
		R5
		D2

6.	Dikgetho tse phetseng hantle	C1
		C2
		C3
7.	Ha re aheng kolo	C1
		R5
8.	Mehato ya maoto ya dijithale	C2
		D2
		D3
9.	Ditokelo tsa hao le tsa ka	C1
		C2
		C3
		R2
		D2
		R1
		R6
10.	Ke ikarabella jwang?	C2
		C3
		R6
		R1
		R2
		D2

Kotara ya 2:

Beke	Sehlooho	Bohololi
1.	Eja dikhabohaed tse phedisang	C1
		C2
		C3
		C6
2.	Khaboanela ho kgetha	C1
		D2
3.	Proteine e ntle le dijo tse entsweng ka lebese	C2
		C3
		R1
		R2
4.	Ditshitshidi tse ratehang	C1
		C2
		C3

5.	E bolela eng?	C1
		C2
		D1
		D2
		C3
6.	Bothata ke eng?	C1
		R5
7.	Nka mehato e latelang	C2
		C3
		R5
8.	Dipotoloho tsa bophelo	C1
		C2
		C3
		R6
9.	Rarolla bothata ba matlakala	C2
		D1
		D2
		C3
		R6
10.	Sebedisa hape,Fokotsa	C1
		C2
		C3

Kotara ya 3:

Beke	Sehlooho	Bokuni
1.	Batho ba re thesang	D3
		C2
		C3
		D5
		R2
2.	Mopaterone tse misitsweng	C4
		C6
		C7
		C3
		D2
		D3

3.	Ho lwantsha tshilafatso	D3
		C2
		C3
		R2
		R4
		D5
4.	Ho kopanya Pampiri ka hara sekotlolo	C1
		C2
		R5
		D2
5.	Ho Khouda motjhining o sebediswang ke difofu	C1
		C4
		D8
6.	Ho kgabisa sekotlolo sa hao	C1
		C2
		C3
		C6
		C7
		D1
		D2
7.	Kamoo theknoloji e fetohileng kateng	C2
		D4
		D5
8.	Diroboto sekapakeng	C1
		R2
		R3
		R4
9.	Sebaka sa se kantle	C1
		C2
		R2
		D3
		D7
10.	Ho hlahloba tsamaiso ya letsatsi	R2
		C2
		R6
		D4

Kotara ya 4:

Beke	Sehlooho	Bokgoni
1.	Dihlahiswa le mekgwa	C1
		C2
		C3
		D1
2.	Diroboto Mosebetsing	C3
		C4
		C5
		R2
		R3
3.	Diroboto ho pholosa	C2
		C3
		C6
		C7
		R5
4.	Ho qetella foreimi ya hao	C2
		R5
5.	Ho fefola sefelo	C2
		C3
		D4
		D5
6.	Ho lekanya boemo ba lehodimo	C3
		C4
		C5
		C6
		C7
		D3
7.	Ho Khousa puo ya rona ya lekunjo	C2
		C4
		C5
		D6
		D7
		D8
		D9
		D9
8.	Theknoloji e re thusang	C2
		C4
		C5
		D1
		D3
		D4
		D6

9.	Diphoofolo tse re thusang	C2
		C4
		C6
		D8
10.	Dinotshi tse ntle tse phathahaneng	C2
		C3
		C4
		C5
		R6

22. Maikutlo a titjhere

Dipotso	Tekanyetso		Maikutlo
	E	Tjhe	
1. Na baithuti ba ithutile seo o neng o batla hore ba ithute sona?			
2. Na e ne e etsetha?			
3. Na o ne o itokiseditse?			
4. Na o ile wa botsa hore "Baithuti ba ithutile eng" (maikemisetso a ho ithuta)			
5. Na o kgonne ho bona bokgoni ka bong?			
6. Na o ile wa kena dipotso tse tseba baithuti ha ba sokoloka kapa ba botsa dipotso ho bona le hore ba dikarabo?			
7. Na baithuti ba ne ba dumelletswa ho ithutisa ka bang le ho sebetisa ka mholopho ho buisana ka mathata (kapa ba ne ba tlamehile ho sebetisa ka mathata)?			
8. Na baithuti ba ile ba fuwa nako ya ho itharollela mathata ka bo bona?			
9. Na baithuti ba ile ba fuwa monyetla o mong wa ho leka haeba ba sa kgona ho atleha?			
10. Na polelo ya bothata e ne e hlakile hantle kapa o ile wa fana ka boemo bo hlakisang?			

23. Maano a Kenokgare a sisintsweng

Dikhoudu le Diroboto di tsebiswa hantle ka mesebetsi ya matsoho, e sa sebediseng dikhomphyutha, e etsang hore ho ithuta ho be monate hape ho hohele. “Molao” wa pele wa ho ruta Dikhoudu le Diroboto, ke ho netefatsa hore wena le baithuti le thabela boiphihlelo boo. Dipatlisiso di bontsha hore batho ba boloka tsebo ka katleho ha ba ithuta ka mokgwa o monate, o kopanetsweng, le wa ho phetapheta. Mesebetsi ya mmele ohle e etsa hore ho ithuta ho be monate hape ho bohlokwa bakeng sa tswelopele. Haeba bana ba sa utlwe monate, ha ho bonolo hore ba kopane seo ba ithutileng sona.

Dikhoudu tse sa sebediseng dikhomphyutha:

- Dikhoudu tse sa sebediseng dikhomphyutha di kenya bana ho tsamaisa dithuto ka tsela e thabisang le e kopanetsweng ntle le ho itshetleha ka dikhomphyutha.
- Ka hobane Dikhoudu le Diroboto di hatella tsamaiso, kenyetso ya tsamaiso ya mmele ohle e kgothaletswa haholo ho matlaratsa boithuto.
- Qala ka hore baithuti ba iketsetse roketeng ha sebedisa thempleite e fanweng ka morao bukeng ya bona. Ba kgomalletse ho boloka roketeng ena e sireletsehile, kaha e tla ba “motswalle wa bana va ho khouda” selemo kaofela— sesebediswa seo ba tla se sebedisa kgafetsa ho ikwetlisetsa le ho matlafatsa tsebo ya tshupiso.

Ho kenya mmala roketeng

Ho sebedisa roketeng:

- Pele o qala mosebetsi ofe kapa ofe wa kriti, haholoholo Kereiting ya 1 le qalong ya theme e ntjha, etsa hore baithuti ba eme ba tshwere roketeng matsohong a bona.

- Bofubedu ba shebile pele, ba laele hore ba tsamaye ka tsela eo o ba laelang ho ya ka yona.
- Hamorao selemong, kapa sehlopheng se phahameng, baithuti le bona ba ka etsa mosebetsi wa ho ba “bokhouti” ka ho laela sehlopha kaofela hore na se ye kae.
- Ena e lokela ho ba kwetliso ya nako e khutshwane metsotso e ka bang 2.

KELETSO: Etsa mesebetsi e mengata kamoo ho ka kgonehang nka tena mebaleno a dipapadi kapa sekontiring ka ho theha dikiriti tse kgolo ka masking e ntle kapa tjhoko. Haeba sena se sa kgonehe, etsa kiriti hodima mmete o ka phapang, ka bathutelo.

- Ho hatella tshupiso, fasa mohala lenonyeletsong la letsoho la baithuti ka mong.
- Sesebediswa sena se bobebe se ba thusa ho hlwa ho la bona le letona, ho tshehetsa bokgoni ba bona ba ho fana nyehlakore le letona le le letshehadi ha nako e ntse e ya.

KELETSO: Sebedisa mohala o mosehla ho fana lenonyeletso la letsoho le le letshehadi, sena se tla ba thusa ho hopola metsu ya tshupiso.

Tantsha!

- Ho tantsha ke tsela e monate ya tsebisana mehopolo e kang tselatshebetso, dilupu, tatellano le tokiso ka maboso!
- Batla dipina tse ntle tsa mehato mantsweng kapa o leke ho tantsha ka mela.
- Tsela ena e ntlelafatsa baithuti, e netefatsa hore thuto e a kopanelwa, e be monate hape e kenyeletsa bohle—ho kenyeletsa le wena, titjhere!

Dipapadi!

Ho tloha dipapadi tse bonolo ka melao ke ntho e bohlokwa ha o ruta Dikhoudu le Diroboto.

- “Simon o re”
- Sekotjhe
- Ho tsamaya jwalo ka kiribae
- Diketo
- Drie Stokkies

Tsebo ya pele:

Ha o tsebisa mohopolo o motjha, qala ka seo baithuti ba se tsebang. Sena se thusa hore ba kopanye mehopolo e tlwaelehileng le e metjha. Ke ena mehopolo e meng ya tshebetso:

- Bakeng sa dipalangwang, qala ka mehlala e kang ditekesi, dikoloi, dibese le diterene.
- Ho tsebisa tselatshebetso le dikhoudu, sebedisa mesebetsi ya k'hamela kang ho pheha, ho hlatswa kapa ho hlapa meno.
- Ha o sebedisa mehlala ya ho pheha, kgetha dijo tse tlwaelehileng sa Afrika Borwa tse kang makwenya kapa setampo le dinawa.

Dikamano tse tiileng:

Ha baithuti ba ithuta ka diketsahalo tsa nnete tsa bohloko, ba tla le dikamano tsa nnete. Sena se bolela hore ba tla fumana ho le bobebe ho tloha ka moo Dikhoudu le Diroboto di leng bohlokwa ka teng maphelong a bona. Ha ba tloha lapeng ba ya sekolong, ba sebedisa tselatshebetso, khoutu e tlohang e ntlheng ya A ho ya ntleng ya B.

Ke ena mehlala ya mesebetsi e ka e tsejwang:

- Ho khouda motswalle
- Ho etsa tee
- Ho tsamaya ka macho ho ya sekolong
- Ho palama dipalame tse tsa setjhaba ho ya sekolong/ hae
- Ho etsa motjha
- Ho fiela ka lefiela

Mehopolo e tlwaelehileng – Ditshwantsho – Mehopolo e sa tshwareheng:

Ha o tsebisa mohopolo o motjha, qala ka mehlala e tsejwang bophelong. Ho tloha moo e be o sebedisa ditshwantsho, ka mora moo o ka nna wa sebedisa mehopolo e sa tshwareheng.

Mohlala:

- **Temoho ya Paterone:** Bontsha baithuti mekgwa ya sebele ya bophelo ka phaposeng ya ho rutela, lebaleng la dipapali, kapa setjhabeng.

- Ba fe dintho tsa ho etsa dipaterone, jwalo ka dikwahelo tsa dibotlolo, disebediswa tsa ho bala, difaha, dipampiri, hlama ya ho bapala, esita le ditholwana le meroho.
- Ba dumelle ho etsa dipaterone ka mmele ya bona (jwaloka moshanyana, ngwanana, moshanyana, ngwanana) kapa ka diaparo, jwalo ka dikausi kapa dieta.

Tshehetso ho baithuti:

Ho dumella baithuti ho hatela pele ka lebelo la bona ho fokotsa ho tshwara tseboho, ho kgothalletsa tikoloho ya borutelo e iketlileng. Ho kenya tshebetso e nyane ho le "Ke a etsa, Re a etsa, O a etsa" ho sebetsa haholo ho tshehetsa baithuti ba moshanyana le diphephetso.

Qala ka keriti e nyane, mohlala, 2 x 2 kapa 3 x 3 ho nolofalela baithuti ho sebetsa ka dikiriti.

Ho feta moo, diketsahalo tse kang ho taka ka monwana wa hao o sebedisa pente ho tloha ka letsohong le letshehadi ho ya ka letsohong le bona la leqephe la A3 kapa la A4, le ho tloha tlase ho ya hodimo leqepheng. Sena thusa baithuti ka tshupo le ho tshela mola o bohareng.

O tla fumana le sebopeho sa tshupo ka monwana wa bona o tshwara. Neha moithuti ka mong pente e putswa, e kgubedu, e lamunisa le tshela. Ba inele menwana ya bona ka penteng e kgubedu e be ba etsa mohloli hodima motsu. Ba etse sena bakeng sa ditsela tsohle le mebala yohle.

EXTRACT PAGES

Kotara ya 1 Beke ya 1: Ke tsamaya ka tsela efe?

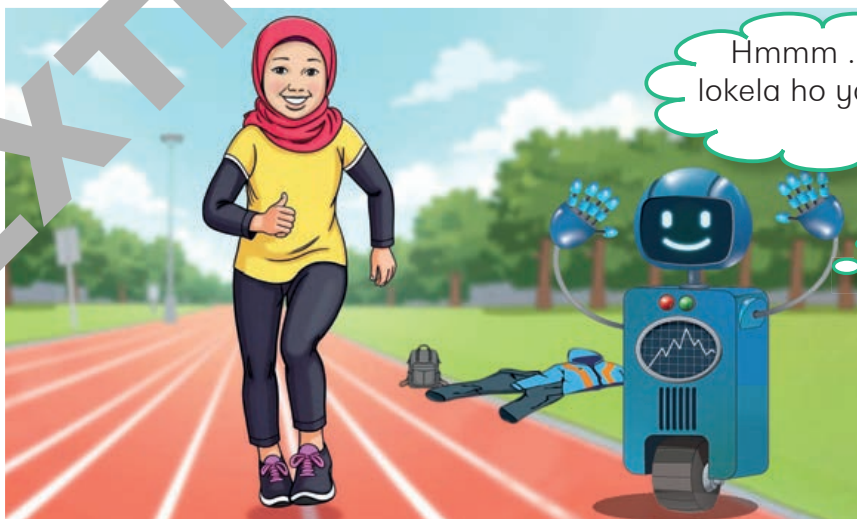
Sebaka sa tsepamiso ya maikutlo Mehlopi e kgothaletswang	Dikhoudu Ha re qala	Mosebetsi wa 1
	<ul style="list-style-type: none"> Buka ya Moithuti 	<ul style="list-style-type: none"> Buka ya Moithuti Dikarete tsa dikhoudu Dikeriti
Tsebo	<ul style="list-style-type: none"> - C1 - C2 - C3 	
Bokgoni	Baithuti ba tla ithuta ho: <ul style="list-style-type: none"> √ Ho sebedisa mekgwa e hlokolotsi ya tsela e ya komporo le ho etsa khoutu √ Sebedisa khoutu 	
Boiphihlelo	Baithuti ba tla etsa sena: <ul style="list-style-type: none"> √ Bokgoni ba tshegetsa mekgwa e hlokolotsi komporo le ho etsa khoutu √ Ho sebedisa khoutu 	

Na o ne o tseba?

Hore seteitemente sa HAEBa se kgonetse ho dumella hore o etsa diqeto ho latela maemo a itseng.

Bothata

Sheba setshwantsho leqepheng la Dipapadi. Hore Binkie o lokela ho etsa qeto mabapi le hore o tla lata diaparo tsa hae tsa dipapadi tse neng la Letsatsi la Dipapapadi. O etsa qeto jwang? Binkie o lekola ho thinyetsa ka lehlakoreng la metona bakeng la ho lata diaparo tsa hae tsa dipapadi kapa a thinyetse lehlakoreng...

Ha re qala

- Supa ditshwantsho bukeng ya moithuti mme o botse baiithuti hore na ho na le paterone.
- Dumella baiithuti hore na fane ka maikutlo a bona.
- Botsa baiithuti hore na ba nahana hore tatellano ke eng.
- Etsa hore ba shebe tatellano eo Dali a ba bontshang yona mme ba buel'ka se se ba s bonang.
- O ka botsa baiithuti hore ke eng e tlang pele,
- Kopa baiithuti hore ba fane ka mehlala ya tatellano. Kapa paterone.
- Hopotsa baiithuti hore tatellano ke eng le hore paterone ke eng ka se se bedisa mehlala ya nnete.
- Tataisa baiithuti empa o se ke wa ba fa dikarabo.

EXTRACT PAGES

Mosebetsi wa 1

Kotara ya 1 Beke ya 1

Tataiso ya mosebetsi

Bokella dintho

Khoutu ya 1

- Arola baithuti ka dihlopha tsa baithuti ba bane.
- Bolella baithuti hore ba shebe keriti mme ba supe dipapadi le diaparo tse tlwaelehileng. O ka ba kopa hore ba behe monwana hodima sekipara, di dipapadi se seputswa, dikausu tse tshweu, kapa hempe e mmala wa lamunu.
- Hlalosetsa baithuti hore morero ke hore ba etse khoutu ho tloha motsung o motala keriting ho ya ho dijini tse pedi tse putswa.
- Hopotsa bohle hore ba lokela ho tsamaya blokong bo le bong feela ka nako. Ba ka sebedisa dikarete tsa dikhoudu bakeng sa ho ya pele, ho thinyetsahlakoreng le letona, ho thinyetsahlakoreng le letshehadi, ho tloha le ho pheta.
- Bolella baithuti hore ho na le kgonahalo ya hore ba ka di-shiitsa tseleng. Ba botse hore ba nahana hore ke karete e fe ya khoutu e ka qobong ditshita.
- Bolella baithuti hore ba lokela ho rala le ho lekola tsela e bopilweng.
- Kgothalletsa ho fapanyetsana ditsela tse entsweng le motho e mong bakeng sa hore dihlahlojwe.
- Kgothalletsa baithuti hore ba arabe dipotso tsa boithlahlobo le hore ba nahanisise mosebetsi oo ba o entseng.

Na khoutu e rarollotse bothata?

1. E, hantle haholo.
2. Hantle.
3. E ka ntlafala.

Khoutu ya 2

- Bolella baithuti hore ba shebe keriti ya bobedi mme ba supe motsu o motala, diaparo tsa dipapadi, diaparo tse tlwaelehileng, le dibloko tsa ho emisa.
- Hlalosetsa baithuti hore morero ke ho etsa khoutu ho tloha motsung o motala, ho phahamisana baithuti diaparo tse tharo tsa dipapadi, mme e felle blokong e emisang.
- Hopotsa bohle hore ba lokela ho tsamaya blokong bo le bong feela ka nako. Ba ka sebedisa dikarete tsa dikhoudu bakeng sa ho ya pele, ho thinyetsahlakoreng le letona, ho thinyetsahlakoreng le letshehadi, ho tloha le ho pheta.
- Bolella baithuti hore ba lokela ho qoba diaparo tse tlwaelehileng ka ho di potoloha. Ke ke ba sebedisa karete ya khoutu ya ho tloha jwalo ka ha ba ile ba etsa nakong e tletileng.
- Bolella baithuti hore ba lokela ho rala le ho lekola tsela e bopilweng.
- Kgothalletsa ho fapanyetsana ditsela tse entsweng le motho e mong bakeng sa hore dihlahlojwe.
- Kgothalletsa baithuti hore ba arabe dipotso tsa boithlahlobo le hore ba nahanisise mosebetsi oo ba o entseng.

Na khoutu e na le diphoso?

1. Tjhe, ha ho diphoso.
2. Phoso e le nngwe kapa tse pedi.
3. E, diphoso tse mmalwa.

Na khoudu e rarollotse bothata?

1. E, hantle haholo.
2. Hantle.
3. E ka ntlafala.

Dipotso tse lokelang ho botswa:

- Na o bona diaparo tsa dipapadi?
- Na o nahana hore o ka bokella diaparo tsa dipapadi?
- O bokelletse diaparo tsa dipapadi tse kae?
- Na o kgutsufaditse khoudu ya hao?

Mesebetsi ya tlatsetso

- Bakeng la baithuti ba sa hloakang nako ya ho utlwisisa mohopolo, ba fe ka tsamamane tse tshwanang le tsena tse nang le ditshwantsho dikeriting tse nyane.
- Sebedisa feela mefuta e mmedi ya dipapadi le diaparo tse tlwaelehileng jwalo ka ha ho hlaha mosebetsing.
- Bakeng la baithuti ba utlwisisa mohopolo ka pele, e ka utlwisisa, mohlala, ka diaparo tse tlwaelehileng le ditshita. O ka boela wa ba bona hore na tsela eo ba e sebedisitseng ke yona e kgutshwane e lebang moo ba ne ba hloakang ho ya teng.
- Dirontabile tsa dipampiri di ka sebediswa jwalo le ditshita tseo baithuti ba ka di kenyang mosebetsing Bukeng ya Baithuti.
- Baithuti ba tla ingolla dikhoudu tse ntle tse di leke.
- Ba lokela ho kopo motswalle hore a leke ho sebedisa khoudu ya bona.
- Ba tla tlameha ho leka ho kgutsufadisa khoudu.